

AQLI ZAIF O‘QUVCHILAR DIQQATINI RIVOJLANTIRISH BO‘YICHA KENGAYTIRILGAN METODIK TAVSIYALAR

(PhD) M.A. Daminova

Nizomiy nomidagi O‘zMPU

"Pedagogika-psixalogiya va inklyuziv ta'lim"

Fakultet, "Oligofrenopedagogika" kafedrası,

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Ortikova Durdona Muzaffar qizi

Nizomiy nomidagi O‘zMPU

"Pedagogika-psixalogiya va inklyuziv ta'lim" fakulteti

Fakultet, "Oligofrenopedagogika" kafedrası

2-kurs 201-guruh magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yordamchi maktab o‘quvchilarining diqqat jarayonidagi nuqsonlarni korreksiyalash metodikasi yoritilgan. Unda vizualizatsiya, sensorli o‘yinlar va innovatsion yondashuvlar orqali bolalarning kognitiv faolligini oshirish yo‘llari ko‘rsatib o‘tilgan.*

Kalit so‘zlar: *Aqli zaiflik, diqqat korreksiyasi, metodik tavsiya, sensorli integratsiya, maxsus ta'lim.*

Аннотация: *В статье освещается методика коррекции дефектов процесса внимания у учащихся вспомогательных школ. Показаны пути повышения когнитивной активности детей через визуализацию, сенсорные игры и инновационные подходы.*

Ключевые слова: *Умственная отсталость, коррекция внимания, методическая рекомендация, сенсорная интеграция, специальное образование.*

Aqli zaif o‘quvchilarda diqqat jarayonlari (barqarorlik, taqsimlanish, ko‘chuvchanlik va hajm) odatda yetarli darajada rivojlanmagan bo‘ladi. Bu holat ularning o‘quv faoliyatida bilimlarni qabul qilish, qayta ishlash va mustahkamlashda qiyinchiliklar tug‘diradi. Shu sababli maxsus pedagogika va psixologiyada diqqatni rivojlantirish muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Aqli zaif o‘quvchilarda diqqatning asosiy xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

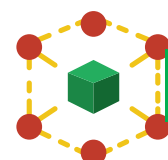
-Diqqatning tez chalg‘ishi

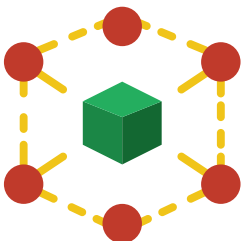
-Bir faoliyatga uzoq vaqt jamlana olmaslik

-Diqqat hajmining torligi

-Bir vaqtning o‘zida bir nechta vazifani bajarishda qiyinchilik

-Tashqi ta’sirlarga yuqori sezuvchanlik

Bu kamchiliklarni bartaraf etishda innovatsion pedagogik texnologiyalar, didaktik o‘yinlar va interfaol metodlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Diqqatni rivojlantirish jarayoni bosqichma-bosqich tashkil etilishi lozim:

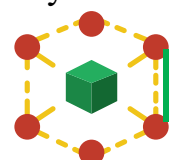
1. Qiziqish uyg‘otish bosqichi – o‘quvchini faoliyatga jalb qilish
2. Diqqatni jamlash bosqichi – qisqa va sodda topshiriqlar berish
3. Mustahkamlash bosqichi – takroriy mashqlar orqali ko‘nikma hosil qilish
3. Avtomatlashtirish bosqichi – diqqatni barqaror holga keltirish
5. Zamonaviy yondashuvlar (VR texnologiya, multimediya vositalari, gamifikatsiya) orqali o‘quvchilarning diqqatini tabiiy ravishda oshirish mumkin. Masalan, rangli vizual materiallar, tovushli effektlar va interfaol topshiriqlar diqqatni jalb etishda samarali vosita hisoblanadi.

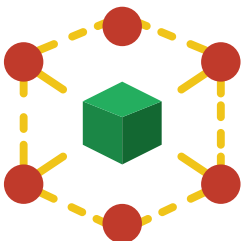
METODIK TAVSIYALAR

Quyida sinf o‘quvchilar diqqatni rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalarni amalga oshirishingiz mumkin:

O‘quvchilarga qiziqishlarni oshirish: O‘quvchilarni o‘quv fanlari va mavzulariga qiziqishni oshirish uchun ilova qilishingiz, ulardan so‘zlashish va fikr almashishlarini oshirishingiz yoki qiziqishlarni oshiradigan o‘quv usullaridan foydalanishingiz mumkin. Misol uchun, real hayotdan misollar, yangiliklar, interaktiv darslar kabi.

Interaktiv o‘quv usullaridan foydalanish: Sinfda diqqatni oshirishning bir usuli, interaktiv o‘quv usullaridan foydalanishdir. Aqli zaif o‘quvchilarni darsga jalb qilish uchun interaktiv darslar, elektron darsliklar, videolar va multimedia vositalardan foydalanishingiz mumkin. Bu, o‘quvchilarning qiziqishlarini tortish va ularni qatnashishga qiziqtirishadi. Jismoniy faoliyat va o‘yinlardan foydalanish: aqli zaif o‘quvchilarni o‘quv jarayonida jismoniy faoliyatga qatnashishlari bilan diqqatlarini jalb qilishingiz mumkin. Bu, sinfda o‘yinlar o‘ynash, jismoniy mashqlar va tajriba olish imkoniyatlarini taqdim etish orqali amalga oshirilishi mumkin. Bu usul o‘quvchilarning diqqatini to‘playdi va o‘rganish jarayonini yanada qiziqarli va interaktiv qiladi. Aqli zaif o‘quvchilarni faollashtirish: Aqli zaif o‘quvchilar diqqatini faollashtirish diqqatini o‘quv jarayoniga yo‘naltirish oson bo‘ladi. Sinfdagi guruh ishlarini, guruh ishlashlarni va qo‘llanmalarini o‘rganish va amalga oshirish jarayonida, o‘quvchilar o‘z fikrlarini ifoda qilish va boshqalar bilan hamkorlik qilish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bunday faoliyatlar o‘quvchilarning diqqatini jalb qilish va o‘rganish jarayonini yanada qiziqarli qiladi. Sinf atmosferini o‘zgartirish: Sinf o‘rtasidagi atmosfera, o‘quvchilarning diqqatini jalb qilishda muhim rol o‘ynaydi. Siz o‘quvchilarning sinfga kelishlari uchun muntazam, qiziqarli va ko‘ngilli bir atmosfera yaratishingiz mumkin. Ular bilan yaxshi munosabatda bo‘lish, qiziqishlariga e‘tibor qaratish va ularga qulay va maqsadli o‘rganish imkoniyatlari taqdim etish juda muhimdir. Individual o‘quv usullarini qo‘llash: Har bir aqli zaif o‘quvchi o‘zining o‘ziga xos o‘quv usuliga ega bo‘lishi mumkin. Ba’zilariga bir xil usul yordamida

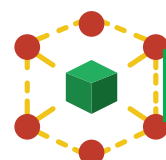

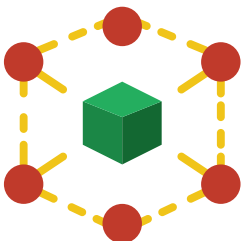

o'qish mumkin, ammo boshqalarga ko'ra boshqa usullar ko'proq foyda berishi mumkin. Siz aqli zaif o'quvchilar bilan muloqot qilish va ularga o'zgaruvchanlik va tanlov imkoniyatlari berish orqali ularning baho vaqtini o'rganishga moslashtirish imkoniyatiga ega bo'lasiz. Diqqatni bir obyektga qaratishni o'rgatish: Diqqatni rivojlantirishning muhim aspektlaridan biri ham aqli zaif o'quvchilarga fokuslanishni va tizimli ishlashni o'rgatishdir. Ular uchun dars jadvali va dasturlarni yaratish, vazifalarni tuzish va bajarishning tizimini o'rgatish juda muhimdir. Bu aqli zaif o'quvchilarga muvaffaqiyatga erishish, vaqtini samarali tarzda boshqarish va o'rganish jarayonini yanada sodda qilishga yordam beradi. Murakkab vaziyat va mashqlar: Aqli zaif o'quvchilarni o'quv jarayonida o'z fikrlarini ishlab chiqishga o'rgatish uchun murakkab vaziyat va mashqlardan foydalanishingiz mumkin. Ular bilan muhitni o'sish va vaziyatlarga to'g'ri yondashish, jismoniy faoliyatni rivojlantirish, savollar yaratish va tahmin qilish jarayonlarini o'rganish imkoniyatiga ega bo'lasiz. Aqli zaif o'quvchilarni dars jarayonida interaktivlik va hamkorlikni o'rgatish: aqli zaif o'quvchilarni sinfga jalb qilishning bir boshqa usuli, ularni o'quv jarayonida interaktivlik va hamkorlikni o'rganishdir. Qo'shimcha tajriba va ko'nikmalar: Aqli zaif o'quvchilarni diqqatini jalb qilish uchun qo'shimcha tajribalardan va ko'nikmalardan foydalanish tavsiya etiladi. Masalan, mehnat va texnik janglash mashqlari, laboratoriya ishlari, sinf ekskursiyalari va tashkilotlar bilan hamkorlik imkoniyatlari o'quvchilarga o'rganish jarayonini yanada qiziqarli qilishi mumkin. Dars vaqtlarini qisqartirish: O'quvchilarning diqqatini saqlab qolish uchun dars vaqtlarini qisqartirish ham juda muhimdir. Darslar va o'quv mashg'ulotlarini samarali, ko'proq amaliyotga asoslangan va taqsimlangan shaklda tashkil etishingiz mumkin. Bu, aqli zaif o'quvchilarning diqqatini saqlab qolishini va o'rganishga qiziqishlarini oshirishini ta'minlaydi. O'quvchilarga qarshi javobgarlik berish: O'quvchilarga qarshi javobgarlik berish, ularning diqqatini oshirishning muhim qismidir. Siz o'quvchilarni o'z fikrlarini, savollarini va maslahatlarni ifodalashga qo'llab-quvvatlash, ular bilan samarali munosabat qurish va ularning muvaffaqiyatiga qarshi javobgarlik bilan ishlashingiz juda muhimdir. Ushbu tavsiyalar aqli zaif o'quvchilar diqqatni rivojlantirishga yordam berishi mumkin. Ularni amalga oshirish uchun o'qituvchi va o'quv jarayoni sohasidagi amalda zamonaviy usullarni va ilovalarni o'rganish va qo'llash muhimdir.

Xulosa qilib aytish mumkinki, quyi sinf o'quvchilar diqqati ancha tez rivojlanadi. Bu davrda asosan diqqatning ixtiyorsiz turi ko'proq rivojlanadi. Lekin bu tizimli tarzda ortib borilishi ularda ixtiyoriy diqqatning rivojlanishiga olib keladi. Ma'lumki, ixtisoslashtirilgan maktabdagi ta'lim jarayoni ixtiyoriy diqqatsiz bir qadam ham siljiy olmaydi. Shuning uchun turli zamonaviy innovatsion texnologiyalar hamda mashg'ulotlar orqali bolalarda ixtiyoriy diqqat va diqqatning asosiy xususiyatlarini rivojlantirishga harakat qilish kerak.

Aqli zaif o'quvchilar diqqatini rivojlantirish uchun quyidagi metodik tavsiyalarni qo'llash maqsadga muvofiq:

1. O‘yin texnologiyalaridan foydalanish
“Farqni top”, “Ortiqchasini aniqlash”, “Kim tez topadi” kabi o‘yinlar

Diqqatni jamlash va tezkor fikrlashni rivojlantiradi

2. Vizual materiallardan keng foydalanish

Rangli rasmlar, kartochkalar, diagrammalar

Ko‘rish orqali diqqatni mustahkamlaydi

3. Qisqa va aniq topshiriqlar berish

Murakkab vazifalarni kichik qismlarga bo‘lish

O‘quvchini charchatmaslik

4. Faoliyatni tez-tez almashtirish

5–10 daqiqalik mashg‘ulotlar

Monotonlikni oldini oladi

5. Individual yondashuvni qo‘llash

Har bir o‘quvchining imkoniyatidan kelib chiqish

Shaxsiy rivojlanish sur‘atini hisobga olish

6. Rag‘batlantirish va motivatsiya

Maqtov, sovg‘a, baholash tizimi

Ichki motivatsiyani oshiradi

7. Sensor va motor mashqlar

Qo‘l harakatlari, konstruktiv o‘yinlar

Diqqat va koordinatsiyani rivojlantiradi

8. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari

Multimediali darslar

Interfaol ilovalar va o‘yinlar

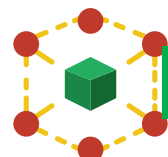
Xulosa qilib aytganda, aqli zaif o‘quvchilar diqqatini rivojlantirish murakkab, ammo tizimli yondashuvni talab qiladigan jarayondir. Mazkur jarayonda pedagogning roli beqiyos bo‘lib, u zamonaviy pedagogik texnologiyalar, individual yondashuv va motivatsion usullarni uyg‘unlashtirgan holda samarali natijalarga erishishi mumkin. Diqqatni rivojlantirish orqali o‘quvchilarning o‘quv faoliyati, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy moslashuvi sezilarli darajada yaxshilanadi.

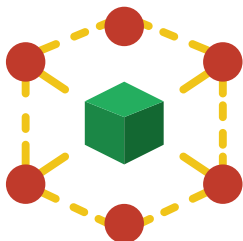
Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1.Выготский Л. С. (1983). Мышление и речь. Москва: Педагогика.

2.Леонтьев А. Н. (1975). Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Политиздат.

3.Рубинштейн С. Л. (1989). Основы общей психологии. Москва: Педагогика.

4. Эльконин Д. Б. (1989). Психология обучения младшего школьника. Москва: Знание.
5. Лурия А. Р. (1973). Основы нейропсихологии. Москва: МГУ.
6. Давыдов В. В. (1996). Теория развивающего обучения. Москва: ИНТОР.
7. Sodiqova M. S. (2018). Maxsus pedagogika asoslari. Toshkent: O'zbekiston.
8. Karimova V. M. (2015). Psixologiya. Toshkent: O'qituvchi.
9. Namdamova D. T. (2020). Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya. Аманова, Г.Т. Коррекционная педагогика. – Т.: “O'zbekiston”, 2019.

